

ÖTÜKEN

SAVAŞAN ŐEHİR

-BİR İSTANBUL DESTANI-

Necati Gültepe

YAYIN NU: 1388

EDEBİ ESERLER: 728

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI

SERTİFİKA NUMARASI: 16267

ISBN: 978-605-155-793-9

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®

İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul

Tel: [0212] 251 03 50 • [0212] 293 88 71 - Faks: [0212] 251 00 12

Editör: Ayşegül Büşra Çalık

Son Okuma: Süheyla Ağan

Kapak Tasarımı: Ceyhun Durmaz

Dizgi-Tertip: Ötüken

Kapak Baskısı: Karakış Basım

Baskı: ALTIN KİTAPLAR YAYINEVİ

Göztepe mah. Kazım Karabekir cad. No: 32

Mahmutbey-Bağcılar/İSTANBUL

Tel: [0212] 446 38 88 Pbx • Faks: [0212] 446 38 90

Sertifika Numarası: 44011

İstanbul - 2019

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

NECATİ GÜLTEPE: İlk ve orta öğretimini Erzincan'da tamamladı. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih bölümünden mezun oldu. İktisat tarihinde yüksek lisans yaptı. Üniversite yıllarında İstanbul İl Halk Kütüphanesi'nde başladığı devlet memurluğuna Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'nde arşiv uzmanı olarak devam etti. Otuz yıllık memuriyet hayatının 29 yılı devlet arşivlerinde geçti. Memuriyetinin son yirmi yılını uzman şube müdürü, daire başkanı ve genel müdür yardımcısı olarak üst düzey yöneticilik yaparak tamamladı. 2002 yılında kendi isteğiyle emekliye ayrıldı. Halen tarih konusunda araştırmalarına devam eden Necati Gültepe'nin muhtelif süreli yayınlarda, dergi ansiklopedi ve yayın organlarında yüzün üzerinde makalesi neşredildi. Devlet Arşivlerinin 1990-2002 yılları arasındaki yayınlarının hemen hemen tamamında yayın sorumlusu olmuş ve editörlüklerini yapmıştır. Bunlardan sadece ilk dördünün künyesi şöyledir:

- **Ermeniler Tarafından Yapılan Katliam Belgeleri (1914-1921)**, *Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları*, Ankara 2001

- **Osmanlı fermanları** - Ottoman fermans, İstanbul: Seçil Ofset, 1992.

- **Osmanlı Devleti ile Kafkasya**, Türkistan ve Kırım Hanlıkları arasındaki münasebetlere dair arşiv belgeleri (1687-1908 yılları arası) Ankara: Başbakanlık Basımevi, 1992.

- **Osmanlı Devleti ile Azerbaycan** Türk Hanlıkları arasındaki münasebetlere dair arşiv belgeleri: Karabağ - Şuşa, Nahçıvan, Bakü, Gence, Şirvan, Şeki, Revan, Kuba, Hoy, I (1578-1914), Ankara: Başbakanlık Basımevi, 1992.

Yayımlanan Diğer Eserleri:

- **Ebussud Efendi**, Beyan Yayınları 1984, İstanbul.

- **Turan (Turancılık Tarihinin Kaynakları)**, Turan Kültür Vakfı, 1998, İstanbul.

- **Kızilelma'nın İzinde**, Milenyum Yayınları, 2007, (Ötüken Yayınları, 2013) İstanbul.

- **Türk Kadın Tarihine Giriş**, Ötüken Yayınları, 2008, İstanbul.

- **Mührün Gücü, (İlk Türk İslam Devletlerinde ve Osmanlılarda Bürokrasi)**, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2009.

- **Eve Dönmeyenler** (Roman), Ötüken Yayınları, İstanbul, 2011.

- **Munzurdaki Zorbaz** (Roman) Ötüken Yayınları, İstanbul, 2012.

- **Türk Mitolojisi, Yeni Araştırmalar Işığında**, Resse (Kapı) yayınları, İstanbul, 2013.

- **Oğuznâme**, Yeni Araştırmalar Işığında, Resse (Kapı) yayınları, İstanbul, 2013.

- **Osmanlı Türk müydü? İleri Yayınları**, İstanbul, 1913.

Bu roman;
İstanbul için dövüşen bütün kadınlara,
Eşim Aysel Gültepe ve
Kızım Hilal Gültepe Öztürk'e adanmıştır.

-I-

Kara Bir Gündü

8 Şubat 1919'da, İşgal Kuvvetleri Komutanı Fransız General Franchet d'Esperey, Sirkeci'den (Sarayburnu İskelesi) karaya çıktı. Bu onun Payitaht'a ikinci gelişi idi.

İki ay önce de kısa bir ziyaret yapmış ama sonra Balkanlar'a geri dönmüştü.

O zamanki gelişinde, pek öyle merasim falan yapılmamıştı ve general buna çok alınmıştı.

Şimdi ise Payitaht'ta bulunan İngiliz ve İtalyan müttefik güçleri de tembihliydi, çünkü bu mağrur komutan, bu sefer ciddi bir merasim istiyordu.

Zaten, Saray'a da bu sefer şiddetli bir zılgıt çekilmişti.

Saraydaki yetkililer de bulup buluşturup bir bando takımı düzenleyerek, Fransız protokol görevlisinin uygun gördüğü yere, Pera'nın girişine yönlendirmişlerdi.

Fransız komutan, İstanbul'daki İngiliz İşgal Kuvvetleri Komutanı Mareşal Wilson tarafından bizzat karşılandı.

Aslında üç ay önce (13 Kasım 1918) işgalci ülkeler savaş gemilerini Dolmabahçe önüne demirleyerek İstanbul'un işgalini fiilen başlatmışlardı.

Fransız ve İngilizler, İstanbul'un yönetimi kimde olacak; ana kumanda hangi ülkede olmalı, diye bir türlü anlaşamıyorlardı. Hâlâ daha detaylarda anlaşamamışlardı ama şimdilik bu kritik safhada bir problem de çıksın istemiyorlardı.

Birbirlerine tahammül ediyor gözükmelerine rağmen; İngilizler, Fransız Generali pohpohlayarak, yönetimi ele almak istiyorlardı.

Merasim başladığında, Fransız güçlerinin düzenlediği top atışları da başladı.

Yirmi bir pare tamamlanıncaya kadar hiç durmadı.

Müttefik İşgal Kuvvetleri Komutanı Fransız Generalin altına beyaz bir at çektiler. Sırtında uzun bir pelerin vardı.

Atının dizginlerini Madagaskarlı iki kuzgunî asker tutuyordu.

General Franchet d'Esperey at üstünde, göğsünü şişirmiş, başı dik, gururla ufukları süzüyor, Sezar'ın büyük bir zafer sonunda, Roma'ya ihtişamla girişini düşünüyordu!...

Yüzlerce yıl yanına bile yaklaşamadıkları Türklerin son imparatorluklarının payitahtına at sırtında merasimle giriyordu, bu az buz bir gurur değildi...

İşte altı asırlık rüya gerçekleşmiş, Roma'nın gerçek temsilcisi Fransa, kendi komutasındaki kahraman askerleri ile Türk'ün kalbi sayılan İstanbul'da idi...

Alkışlar... "Yaşşaa! Hurra!" sesleri ile Sirkeci'den Cadde-i Kebir'in girişine kadar yarım saatte gelebildi.

Hilmi Hoca boyun askısını gevşetti, kar birikintisinden oluşmuş küçük bir tümseğin üzerine davulunu yerleştirdi. Sağında klarnetçi Celil vardı, o da kendi gibi bando takımına dışarıdan alınmıştı.

Taşkışla'nın bando takımı, derme çatma ve eksikti. Önemli zamanlarda, sağdan soldan toplanan, bildik kimselerle ekip tamamlanır, hiç yoktan iyidir diye merasimlere götürülürdü.

Hilmi Hoca'ya görevi gereği başçavuş üniforması vermişlerdi.

Asıl becerisi mehter bölüğünde kös vurmak, kışla mescidinde müezzinlik yapmaktı. Ama neylersin ki ne mehter kaldı ne de müezzinlik...

Yedi senedir, Çanakkale, Galiçya, Suriye, Filistin ve Kanal harbinde bulunmuş defalarca yaralanmış, sonra da kendisine Taşkışla'da, tasfiye kurulunda görev vermişlerdi.

İri bir adamdı, resmi kıyafetin içine zor sığmıştı.

Başını çevirip arkaya doğru baktı, toplam on iki kişiydiler, bu küçük bir takımdı, anca bu kadar çıkarabilmişlerdi.

Aslında kendi durduğu yer de yanlıştı.

Arkalarda olması lazımdı ya, sırf göz doyursun diye onu davuluyla öne koymuşlardı.

Köprünün ve yolların iki tarafında silahlı askerler duvar örmüştü, Türk'ten Müslümandan kimse yoktu. Tünelin Pera çıkışına kadar, caddenin girişinden itibaren, askerler yine vardı ama yolun iki yanını mahşeri bir kalabalık kapatmıştı.

Rum'u, Ermeni'si ve İstanbul'daki bütün azınlıklar oradaydı.

Büyük bir coşku ile marşlar söylüyor, sevinç çılgınlıkları atıyorlardı.

Her taraf rengârenk mavi-beyaz Yunan ve mavi-kırmızı-beyaz Fransız bayrakları ile donatılmıştı.

Top atışları ile beraber, Osmanlı Sarayı'nı temsil eden ve karşılaşma merasimi için orada bulunan bando da çalmaya başladı.

O şamata ne çaldığı pek anlaşılıyordu ama davulun sesi baskındı.

Bando komutanı, Hilmi Hoca'ya yavaşla diye işaret etti.

Fransız General, bütün haşmeti ile Cadde-i Kebir'de ilerliyordu.

Önlerinden geçerken, Bando Komutanı, takımına daha dikkat edin, anlamında işaret etti.

Hilmi Hoca bunu kendince, davula daha sert vur anladı ya da bu gâvurun böyle azametle gelişini hazmedemedi, elindeki tokmağı olanca hırsıyla davula indirdi.

İşgal komutanının altındaki beyaz at ürktü.

İki Madagaskarlı er, zapt edemedi, at birden şaha kalktı.

Sezar rüyaları gören General, harmanisini savurarak çevredeki coşkun kalabalığı gururlu bir tebessümle selamlarken, atın üstünden adeta uçtu.

Tam yere düşecekken, muhafızlar yakaladılar.

Çevredeki şımarık şamata sustu, bando zaten icrayı kesmişti.

Sezar rüyası bitti, Fransız General Franchet d'Esperey önce korktu, bir dakika kendine gelemedi.

Sonra birden, üstündeki o gurur ve ihtişam eridi, aktı, basit bir frenk zabıtine dönüştü. Biraz kendine gelince, hele bir de karşısında bu duruma sebep olan davulcu palabıyık heybetli Hilmi Hoca'yı görünce öfkeleni:

“Verset d'Allah” (Allah'ın Belası), diye bağırdı.

Kırbacını kaldırdı üstüne yürüdü. Göz göze geldiler.

Generalin gözlerinde şimşekler çakıyor, kendini küçük düşüren bu adama aşağılık bir paryaya bakar gibi bakıyordu.

Hilmi Hoca ne korkmuş ne de telaşlanmıştı.

Son yedi senedir, yedi ülke, yedi düvelle savaşıyordu ve yenilmişlerdi.

Şimdi de Payitaht işgal ediliyor, o ise bu işgale davul çalıyordu. Artık bundan sonraki yaşamın hiçbir önemi yoktu.

İşgal Komutanı Fransız General Franchet d'Esperey kırbacını kaldırdı, tam alnının ortasına, iki gözünün arasına yapıştıracaktı ki...

Birden durdu, Davulcu Hilmi Hoca'nın gözlerine baktı.

Göz değil, iki dipsiz kara kuyu vardı sanki karşısında.

Yıllarca, yıllarca ötelere giden, baktıkça kendini böcek gibi hissettiren iki derin kuyu.

Vaktiyle Osmanlı Devleti'nin hükmettiği, yönettiği bölgelerde çok bulunmuştu.

Bu tür insanlara rastlamıştı, tekin değildi bunlar.

Baktığı iki derin kuyuda kaybolup yitip gideceğini sandı, birden içi ürperdi.

Gözlerini kapattı, kırbacını usulca yanına indirdi, arkasını dönüp gitti.

General, beyaz atı üstünde Cadde-i Kebir'i bir baştan bir başa şanlı yürüyüşüne devam etti.

Binlerce gayri Türk, gayri Müslim "Yaşa! Hurra!" naraları ile ona eşlik etti.

Ama artık onda gururdan eser kalmamıştı.

Önce, muhafızlar silahlarını davulcunun üzerine çevirip, hemen oracıkta infaza hazırlandılar, sonra komutanları mâni oldu:

"Burada olmaz, bu sonraki iş" diye onları durdurdu.

O arada koşup gelen, refakatçi Osmanlı subayı nezaretinde onu, Fransız askerlerine teslim ettiler.

Taşkışla'ya Fransız müfrezesi kontrolünde hücre hapsine gönderildi.

İşgal komutanlığından gelecek emre göre hareket edeceklerdi.

Ama herkesin tahmini, Davulcu Hilmi Hoca için gelecek tek kararın infaz emri olacağı idi.

Suçu belliydi: İşgal komutanına suikast...

Hilmi Hoca'yı Cadde-i Kebir'den götürmediler.

Pera'nın arka sokaklarından Sıraselviler yoluna saptılar.

Akşam oluyor, kar yağıyordu. Evlerde birer birer ışıklar yanıyordu.

Neredeyse her evin penceresinden bir bayrak sallanıyordu.

Cihangir'de yokuşun başına geldiklerinde, karşıya, Üsküdar tarafına baktı.

Hiç ışık görünmüyordu. Hilmi Hoca kendi kendine söylendi:
 “Gaz yağı var mı ki ışık yaksın bizimkiler, ekmek buldularsa iyi.”
 Davulcu Hilmi Hoca artık yorulmuş, usanmış ve bezmişti.

“Buyur bir kahve içelim.” teklifi ile, “Hazırlan seni kurşuna dizeceğiz.” teklifi arasında onu endişelendirecek pek fark kalmamıştı.
 Yıllar öncesinde, Anadolu’dan göç edip, Üsküdar Toygartepe’ye gelmişlerdi.

Baba, sakalık yapıyor, odun kırıyor, kömür çekiyordu.

İki göz bir evleri vardı, üç erkek, bir de kız, dört kardeştiler.

Askere giderken en küçükleri olan kız kardeş henüz 12 yaşında idi.

Kendinden sonra, diğer kardeşlerini de askere almışlardı.

Baba o askerdeyken ölmüş, kardeşlerinin hiçbiri askerden dönmemiş, hepsi şehit olmuştu.

Anneleri, sanki onu bekliyormuş gibi, İstanbul’a geldiğinin ikinci günü vefat etmişti.

Onu da yakın zamanda kendi eliyle Karacaahmet’e defnetmişti.

Kız kardeşini bir subay ailesine evlatlık verdiklerini annesi söylemişti, ama henüz onu arama fırsatı olmamıştı.

Neler Oluyor Bu Payitaht'ta?

Süleyman Nazif, Babıali yokuşunun ortasında durup budaklı tuhaf bastonuna dayandı. Başını geri atarak, köstekli saatini çıkardı.

Alaturka saat altıyı gösteriyordu, öğle ezanı ha okundu ha okunacaktı:

“İyi, vakit tamam, tam vaktinde gelmişim.” diye söylendi.

Sonra soldaki ara sokağa girdi.

“İleri gazetesi” bu sokakta idi. Yürüdü, üç katlı binanın önüne geldi. Giriş kapısı açıldı, gideni geleni haber vermesi için çaycı tembihliydi. Uzaktan Süleyman Nazif'in gelişini görünce yukarıya haber vermişti.

Gazetenin sahibi Celal Nuri aşağı inip onu kapıda karşıladı.

“Hoş geldin üstadım.” diye eline yapışınca Süleyman Nazif bastonunu hafifçe kaldırıp gürlledi:

“Höst, n'oluyor yahu! El öptürecek kadar yaşlanıp bunadık mı?”

“Aman estağfurullah efendim, buyurun zahmet olacak ama, sadece bir kat çıkacağız.”

“Peki, önden yürü bakalım, geldi mi seninkiler?”

“Geldiler efendim, zat-ı âlinizin teşrifini bekliyorlar”

Onlar daha binaya yönelmeden yukarıya sesleri gelmişti, onun için odadakiler ayakta bekliyorlardı.

Orta boylu beyaz tenli açık alınlı mütebessim olanı göstererek:

“Yahya Kemal'i tanırırsınız efendim.”

“Tanımam mı, neredeyse benim kadar iyi şairdir!”

“Bu genç de gazeteci Selim. Meslekte pek eski değil ama maşallah efradı cami, ağyarı mani bir arkadaşı.”

Yahya Kemal, Süleyman Nazif'i iyi tanıyordu içinden söylendi:

“Şimdi dil bilip bilmediğini soracak!”

Ve sordu:

“Celal, seni böyle methettiğine göre, söyle bakalım delikanlı kaç dilde okuryazarsın.”

“Dört efendim” dedi ve saydı:

“Arapça, Farsça, İngilizce, Fransızca”

Bir “aferin” çektikten sonra Celal Nuri’ye döndü:

“Gazeteci dediğin işte böyle olmalı, Celal Efendi. Senin Türkçeyi bile el yordamıyla idare eden şabalak muhabirlerin gibi değil.”

Celal Nuri gülüyordu:

“O şabalaklardan biri de sizin yeğen üstadım ama sizin rahle-i tedrisatınızdan geçmemiş.”

Herkesin yüreğini kanatan günün asıl mevzusu, İstanbul’un işgaline kimse girmek istemiyor, lafı dolaştırıp duruyorlardı.

Celal Nuri, gümüş kaplamalı ağızlığından izmariti çıkardı, üfle-yerek temizledi ve cebine koydu sonra Süleyman Nazif’e dönerek:

“Muhterem üstadım, Hadisat gazetesinde dün neşredilen ‘Kara Bir Gün’ yazınız müthişti. Milletçe yangın yerine dönen yüreğimize su serpti.

Fakat Selim iyi haberler getirmede; Franchet d’Esperey keferesi, kıyameti koparmış, bugün öğleden itibaren sizi bütün İstanbul’da arayacaklarmış. Elbette ki sizi saklayacağız, mümkün değil teslim etmeyiz.”

“Tahmin etmiştim, var mı öyle şimdilik paçayı kaptırmadan kalabileceğim bir yer?”

“Var üstadım; hemen bu sokağın ilerisinde Düyun-u Umumiye’nin arkasında bir kâğıt deposu var. Orada her türlü ihtiyacın görülebileceği bir yer hazırlattık size. Şimdilik en emin ve rahat edeceğiniz yer orası, ileride daha başka çare düşünüyoruz.”

“İyi öyleyse, şu tesbihi bizim haneye gönder, özel eşyalarımı ve çalışma masamdaki kitaplarımı da getirsinler.”

Süleyman Nazif’in bir müddet saklanacağı yer meselesi halledilince, herkes biraz daha rahatlamıştı.

Yahya Kemal hem üstadı biraz rahatlatmak hem de bugünlerde zihinleri meşgul eden; “*Nasıl bu hale düştük?*” sorusunu tartışmak maksadı ile sordu:

“Üstadım; nasılsa geç vakte kadar burada sizinle beraber olacağız. Bize; Devlet-i Âli bu uçuruma nasıl düştü, sizin de ifade ettiğiniz gibi bu ‘Kara Gün’e nasıl geldik? Zat-ı âliniz, bu devletin umur görmüş, nice yıllar valilik yapmış ve ayrıca kalem üstadı değerli bir büyüğümüzsünüz, lütfen bizi aydınlatın.”

Üstat yorgun ve endişeliydi:

“Bildiklerimi ve düşündüklerimi anlatacağım, ama önce şu genç gazeteci arkadaş bize günlük hadiseti bir anlatsın.”

Genç gazeteci Selim, derse kalkmış bir öğrenci gibi son olayları sıralamaya başladı:

“Geçtiğimiz kasım başında, Osmanlı Murahhas Heyeti Başkanı Rauf (Orbay) Bey Mondros’tan dönerkenki demeci aynen şöyleydi:

‘... Yaptığımız mütareke umduğumuzun üstündedir. Devletin bağımsızlığı, saltanatın hukuku, milletin onuru tümüyle kurtarılmıştır.’

Bu demecin üstünden daha iki hafta geçmeden Fransızlar, bir tümen askerle Trakya’ya girdi ve hemen akabinde diğer işgaller başladı. Anlaşılan Rauf Bey ‘Her şey iyi olacak.’ anlamında ifadeler kullanırken, gerçeklerden kopuk bir iyimserlik sergiliyordu ya da fena halde kandırılmıştı.”

Yahya Kemal burada söze girdi:

“Ben Selim Bey’in anlattıklarına bir başka açıdan ilave yapacağım. Bugün bizi sarsan Payitaht’ın işgali, esas işgalin ufak bir parçasıdır. Mondros Mütarekesinin hemen ardından, savaşlarda yitirilmiş Osmanlı topraklarının dışında daha nice yer, resmen ve alenen işgal edilmiştir ki, bunlar İstanbul’un işgalinden de öncedir.

Mesela, Ardahan ve Musul’u, kasım başlarında, ateşkesin imzalandığı gün İngilizler işgal etti. Aşağı yukarı aynı günlerde Kars’a bağlı, Aralık ve Iğdır’ı da Ermenistan Cumhuriyeti işgal etti.

Yine kasımın ilk haftası içinde İngilizler ve Fransızlar; Antakya, İskenderun, Kırıkhan ve Samandağ’ı işgal ettiler, sonrası malum:

Anadolu’nun ortasındaki bir avuç yer dışında, düşman işgaline uğramamış alan kalmadı.”

Süleyman Nazif derin bir of çekti:

“Hadi ben de şu içerdeki yarayı deşeyim de oturup ağlayacaksak ağıt tamam olsun.

Bu iki genç arkadaşın sözünü ettikleri işgal kuvvetleri, ulaştıkları hemen her yerde, kendilerine yardımcı olan, ‘Osmanlı tebaası iş birlikçiler’ bulmakta hiç mi hiç zorluk çekmemişlerdir.

Yedi yıldır savaşan, Osmanlı ordularını önce, doğuda Çarlık Rusya’sıyla iş birliği yapan kendi vatandaşımız/tebaamız Ermeniler vurdu.